

מערך שיעור - "בין הנסתר לנגלה"- נותנים קול למה ששותק כלי להעמקת המבט במציאות

משך שיעור: 90 דקות
קהל יעד: כיתות ט'-י"ב

המציאות שלנו בחיים היא מורכבת, ופעמים רבות לסיטואציה מסוימת יש פרשנויות שונות. יש את הרובד הגלוי בו רואים בצורה ברורה את הסיטואציה או הדילמה. ויש את הרובד הנסתר, הסמוי, שכדי להבחין בו ולהתייחס אליו צריך להתבונן שוב פעם ולנסות לבחון לעומק ומזווית מבט שונה, ואז מתגלים לי פרטים נוספים, המעניקים לי תובנות חדשות, ומבט רחב יותר של המציאות מתגלה לעיני.

הרעיון של השיעור הוא להכיר את השכבות השונות של המציאות ואת ההבנה כי היא מורכבת מסיפורים ופרשנויות שונות לאותה סיטואציה. להכיר בכך שלעיתים יש לי נקודת עיוורון שאני לא רואה ממבט ראשון, לעיתים בצורה מכוונת, משום שאני חושש להביע את המסר האמתי ולכן אני מסתיר או מסווה אותו. ולעיתים רק מתוך חוסר תשומת לב ומבט שטחי ולא מעמיק.

הסמוי והגלוי קיים גם בחברה סביבנו, מי הם האנשים 'השקופים' סביבנו? או איזה קבוצות חלשות אינן מקבלות יחס וטיפול ראוי?

שלב א' - פתיחה

כדי להיכנס למחשבה על מבט גלוי וסמוי ניתן להתחיל עם התמונה הבאה:

נשאל את הכיתה:

- מה רואים בתמונה?
- מה מלמדת אותנו העובדה כי יש ילדים עם תיקים וכאלו עם שקים על הכתף?
- מהו הסיפור הגלוי לעין? ומהו הסיפור בשוליים או שניתן לחלץ מהתמונה במבט מעמיק יותר?
- מדוע הצלם החליט לצלם את הילדים?
- האם הצילום הזה מבטא מסר או אמירה מסוימת? אם כן, מהו?
- משימה יצירתית- כתבו שיחה קצרה בין תלמיד עם תלבושת ובין תלמיד עם שק. השיחה יכולה להיות תיאור של כל ילד את סדר היום שלו, וכדומה

שלב ב' - צפייה מונחית

המורה יסביר לכיתה כי אנו עומדים לצפות בסרטון (המצורף באתר [בקישור כאן](#)) המציג סיטואציה מוכרת של אב ובנו בדרך לגיוס. **שימו לב!** חובה לצפות בסרטון במלואו כדי להבין את השימוש בו.

לאחר שהדיאלוג הראשון מבין השניים מסתיים (כאשר מופיעה השקופית של יסודות) יש לעצור את הסרטון!

בשלב זה נשאל את הכיתה:

- האם האבא גאה בבן שלו שמתגייס ליחידה מובחרת?
- האם השיחה ביניהם היא כנה ופתוחה?
- האם ראו משהו נוסף/ מוזר בשיחה בין האב לבן?

במידה ומבחינים בכתוביות, יש לומר לו/לה לא לגלות לשאר הכיתה!

נמשיך לצפות בדיאלוג השני ושוב נשאל את הכיתה:

- האם כעת הבחינו בהבדל בין הכתוביות ובין מה שנאמר?

נקיים צפייה נוספת של כל הכיתה בסרטון.
לאחר הצפייה השנייה, נוודא שכולם/ הבינו את הפער והשוני בין הכתוביות והדיבור וניתן להתקדם לדיון.

שלב ג' - דיון

נשאל את הכיתה את השאלות הבאות ונערוך דיון כיתתי:

- נסו להסביר מדוע קיים הבדל בין הכתוביות והדיבור?
- מה הסיפור הנראה לעין ממבט ראשון?
- מה הסיפור הנסתר, שנמצא בשוליים?
- למה הדמויות פשוט לא אומרות בפה מה שהן חושבות בלב?
- באילו טיעונים האב משתמש בדיבור ובאילו בכתוביות? מה ההבדל בסוג הטענות?
- באילו טיעונים הבן משתמש בדיבור? ובאילו בכתוביות? מה ההבדל בסוג הטענות?
- מדוע לעיתים בחיים אנו משתמשים במתודה של "סיפור גלוי" "סיפור נסתר"?
- האם זה מכוון? או שזה נובע מחוסר תשומת לב וממבט שטחי ומהיר במציאות?
- האם תוכלו לחשוב על דוגמאות מהחיים לסיטואציה דומה?

שלב ד' - לימוד

(למורה): שלב זה מתאים רק לכיתות חזקות עם רקע בלימודי מחשבת ישראל שמתורגלות לעבודה עם טקסטים ברמה מילולית גבוהה. (כיתות: יא- יב)

הסיפור הסמוי או הסתרה של מסר במציאות, יכולים להיות ללא כוונה, רק מתוך חוסר תשומת לב וממבט שטחי ולא מעמיק. או מתוך כוונה תחילה, למשל - רעיונות מורכבים ומסובכים שעלולים לפגוע באמונתו של אדם.

הנה שתי דוגמאות:

• הסתרה מכוונת של המסר:

הרמב"ם כותב את ספרו "מורה נבוכים" למאמין הדתי שלמד גם פילוסופיה יוונית והוא חש בסתירות ובקשיים ליישב בין האמונה באלוהים ובין האמת הפילוסופית. הרמב"ם מחבר את הספר, ובהקדמה הוא כותב שבספר שלו יש סתירות מכוונות. אחת מהסיבות שהוא מסתיר ומסווה את המסר היא הרצון להגן על המון העם.

וכך כותב הרמב"ם:

"יש צורך להסתיר מושגים עמוקים מן ההמון. צורך זה גורם לעתים לבאר עניין עמוק מסוים לפי הנחה אחת ועניין אחר לפי הנחה אחרת, אולם שתי הנחות הללו סותרות, והמחבר נאלץ לבאר כל אחד מהעניינים לפי אותן הנחות הסותרות כדי להסתיר את מושגי האמת העדינים מן ההמון. ברם, על המחבר חלה חובה גדולה ורבה להסתיר את הסתירות האלה מן ההמון, והקורא הנבון אשר יזהה אותן יבין שמדובר בסתירות שגרם להן הדוחק להסתיר את מושגי האמת מן ההמון"

הרב יוסף קאפח מעיר שם, וזה לשונו:

"שאם ירגישו את מקום הסתירה שבהן עלולים להבין את הכוונה בטרם עת או ללא ההקדמות הלימודיות הדרושות"

ננסה לאט להבין מה בדיוק אומר הרמב"ם:

- מדוע יש צורך להסתיר את האמת מההמון?
- מה עלול לקרות למאמינים צעירים או לא מספיק חזקים אם הם ישמעו את האמת לפני שהם יהיו מוכנים להתמודד איתה?
- האם זוהי דרך פעולה טובה ומוצלחת?
- האם תוכלו לחשוב על דוגמה נוספת חיינו להסתרה מכוונת של מסר?

• **מבט חדש מתוך התבוננות מעמיקה:**

יש גם מבט חדש על המציאות שלא מגיע מהסתרה שמישהי הסתיר בכוונה תחילה אלא מתוך הבנה כי יש דברים הסמויים מן העין:

פעם ישבתי על מדרגות ליד שער במצודת דוד, את שני הסלים הכבדים שמת לידי. עמדה שם קבוצת תיירים סביב המדרג ושמשתי להם נקדת ציון. "אתם רואים את האיש הזה עם הסלים? קצת ימינה מראשו נמצאת קשת מן התקופה הרומית. קצת ימינה מראשו. "אבל הוא זז, הוא זז!" אמרתי בלבי: הגאלה תבוא רק אם יגידו להם: אתם רואים שם את הקשת מן התקופה הרומית? לא חשוב: אבל לידה, קצת שמאלה ולמטה ממנה, יושב אדם שקנה פרות וירקות לביתו. (יהודה עמיחי, תיירים, מתוך ספרו: שלוה גדולה, שאלות ותשובות)

בשיר עמיחי מתאר מבט נוסף על המציאות הגלויה והמוכרת. הוא מתאר תמונה של תיירים מסיירים בעיר העתיקה בירושלים, מביטים ומתרכזים בעתיקות, אך במקום להתמקד במבנים ובארכיאולוגיה, הוא רואה את האדם החי ומתבונן במצבו הנוכחי.

ניתן לקיים דיון על המבט שלנו על המציאות:

- מה לדעתכם/ן הפריע לעמיחי במשפט של המדריך?
- מדוע לדבריו הגאולה תבוא רק כשאנשים יתרכזו באדם החי ולא בארכיאולוגיה?
- מדוע יש מבטים שונים על מציאות אחת?
- מה מביא כל אדם להעניק את הפרשנות שלו על המציאות?
- האם מציאות היא תמיד מורכבת ורבת פנים? או שיש גם מצבים של מציאות אחת אחידה?
- כיצד ניתן לפתח יכולת של התבוננות מגוונת של אותה מציאות?